

of action is different for the shape of its formation; it can be completely ready-made and can be configured independently by student or by analogy with similar previous actions. Thus, when it is higher the level of autonomy of the student in the preparation of the estimated basis of the action, there will be higher its quality – the strength of view, easy transfer to the new conditions and so on. Discussed in the article of action figures and their combinations affect the complexity of the learning task, requiring the learner, the implementation of various levels of educational-cognitive activity. So there is an opportunity to assess the complexity of not only traditional but also test tasks, and accordingly, and develop such individual professionally estimated tasks and tests that are used for differentiation of students according to their level of knowledge. This procedure is formed for five indicators introducing each factor of the action.

Thus, the proposed technique allows us to differentiate the individual professionally estimated learning tasks (tests) from simple to complex – highly intelligent.

Learning effect, the theory of the gradual formation of concepts, complexity, learning rate, and individual tests.

УДК: 378.091.001.73(045)

ГЕНЕЗА ЕЛЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ В США В ПЕРІОД З КІНЦЯ XVIII ДО ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

С. Е. Лятуринська, аспірант

В статті розглядається генеза елективної системи навчання, а також її впровадження в Гарварді 22 президентом Чарльзом Вільямом Еліотом. Визначено, що саме Еліот зміг привернути національну увагу до своєї реформи і зруйнувати старий порядок здобуття вищої освіти. Проаналізовано та представлено результати того, як вплинула нова система навчання на студентський та професорсько-викладацький склад Гарварду, а також на розширення навчального плану.

Елективна система, Гарвард, реформа, навчальна програма, класичний навчальний план, інновація.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Освітня наука розвивається завдяки педагогам-новаторам, які вмонтовують в традиційну культуру нові, іноді ризиковані, стандарти організації педагогічних процесів на різних рівнях і щаблях. Деякі з них приживаються та дають гарні результати, деякі відмирають в силу своєї неефективності. Очевидно, що для історії педагогіки важливо вивчити як перші, так і другі випадки.

© С. Е. Лятуринська, 2014

Одним із беззаперечних успіхів впровадження новацій в освітній галузі слід вважати досвід видатного американського університету штату Массачусетс, відомого як «Гарвардський університет». При цьому більшість знавців історії вишу згодні в тій думці, що питому вагу цих досягнень справедливо може присвоїти собі 22-й президент Ч.В. Еліот – педагог, освітянин, новатор, автор навчально-методичних посібників, прекрасний керівник, який доклав неймовірні зусилля для перетворення Гарварду зі скромного коледжу на провідний університет США. За свою 40-річну діяльність в якості президента Гарварду, він повністю змінив поняття «що значить бути освіченим» [7].

Між тим, до цього часу в українській педагогічній науці головна науково-методична інновація Ч.В. Еліота так і не стала предметом цілісного дослідження. Її вплив відзначився шокуючими на той час результатами, і на думку сучасників вона "вдихнула в коледж нове життя" [2, с. 176]. Цей факт дає нам право вважати вивчення цієї системи навчання темою, яка має актуально-перспективний характер.

Метою даної статті є висвітлення еволюції елективної системи та особливостей її впровадження Ч.В. Еліотом за часи президентства.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аналіз історико-педагогічної літератури з проблеми виникнення та розвитку елективної системи показує, що рух за реформу навчальної програми розпочався задовго до того як Чарльз В. Еліот представив свою елективну систему в Гарварді. До кінця 18 сторіччя такі видатні американці як Вільям Сміт, Френсіс Хопкінсон, Джонатан Трамбл, Бенджамін Раш та Бенджамін Франклін робили неодноразові заяви щодо стратегічного недоліка системи підготовки професіоналів, а саме того, що вона була занадто зарегламентована, а «існуючий навчальний план коледжу був занадто класичним» [1, с. 101].

Перші латентні спроби введення аналогів елективної системи спостерігаємо в педагогічній діяльності Томаса Джефферсона в університеті Вірджинії та Джорджа Тікнора в Гарварді. За свідченнями головних фігур в сфері історії та філософії освіти 20 сторіччя Джона Брубахера та Вілліса Руді: «Повної реорганізації навчального процесу не вдалося зробити, адже не було вільного вибору між «паралельними» програмами кафедр. До того ж консервативний професорсько-викладацький склад не сприйняв позитивно нові закони та згодом застосування такої системи стало факультативним» [1, с. 102].

Між тим, цей досвід не залишився не поміченим, а експерименти 1825 року в університеті Вірджинії і Гарварда стали детонатором ланцюгової реакції в інших американських вищих навчальних закладах. В основному це стосувалося впровадження методу «паралельних» або, як їх ще називали, «неповних» занять. Серед університетів, які в той чи інший час експериментували з такими програмами слід відзначити також університет Амхерст, Трансільванський, Нешвілл, Вермонт, коледж Юніон; північно-східні університети: університет Колумбія, Нью-Йорк, Веслі, Трініті, Лафайет, і Хобарт. Така активність на нашу думку є

свідомством того, що інноваційний дух вже був присутній і в академічних залах.

На жаль не всі університети підтримали дану новацію. Найяскравішим прикладом її відторгнення став Єльський університет, де для дослідження ефективності елективної системи була створена експертна комісія, у висновках якої зафіксована недовіра та жорстка критика ідеї. Члени комісії підкреслювали, що класичний навчальний план, перевірений багаторічною практикою, може бути змінений строго на основі повільної експертно-перевіреної модифікації, а не революційно. У своїй доповіді 1828 року експерти також відмітили, що всі студенти в коледжі повинні слідувати одним й тим же шляхом, адже ліберально освічена людина повинна знати визначені сфери знання, які є «загальним фундаментом всіх високих інтелектуальних досягнень» [10, с. 19]. На їх думку такі галузі студенти 1-4 курсів не можуть вибрати для себе самі, тому що вони не є достатньо інтелектуально зрілими щоб зрозуміти, що їм потрібно. Після цієї доповіді дух Єльського звіту надовго вкоренився в коледжах, хоча ініціативи академічного реформування не були повністю придушені та стали більш численними пізніше - 1840 - 1850 рокам.

В цілому, на даному етапі становлення, елективну систему важко визнати успішною. Завзяті та енергійні зусилля освітніх реформаторів так і не стали новою класикою вищої освіти, зокрема алгоритм побудови навчальних планів залишився без змін. Погана репутація «паралельних» курсів серед студентів та громадськості була з декількох причин: по-перше, через низькі стандарти прийому на навчання; по-друге, через відсутність можливості отримати в результаті ступінь бакалавра. Таким чином, студентам «паралельних курсів» не був наданий такий же соціальний престиж, як і студентам, які слідували класичному навчальному плану.

Розвиток вже повноцінної елективної системи навчання, а не «паралельних» курсів в післявоєнний період, відновив свою енергію в Гарварді завдяки сильному та дійовому керівництву 22 президента Чарльза Вільяма Еліота. В своїй інавгураційній промові 1869 року він оголосив тверду прихильність елективній системі та заявив, що в «американській вищій освіті індивідуальні риси різних світоглядів дуже довго не приймалися до уваги в достатній мірі» [5, с. 39].

Саме з цих причин Еліот дотримувався думки, що справжній університет є університетом з елективною системою навчання, яка базується на трьох засадах: свобода вибору занять; можливість отримання нагороди або відзнаки своїх досягнень та можливість автономної поведінки студентів [6]. До того ж він наполягав на тому, що всі непрофесійні предмети коледжу мають рівне «культурне» або дисциплінарне значення, якщо вони однаково добре викладаються і вивчаються. Таким чином, він виправдовував не тільки вибір, але і велике розширення навчальної програми.

Звісно, що така реформа зустріла як своїх прихильників, так і опонентів. Серед негативно налаштованих відомих та популярних

науковців та освітян особливо агресивну позицію зайняли Ноа Портер, Джеймс МакКош, Франклін Картер, Олександр Вінчелл, Ендрю Ф. Вест, Ендрю Дельбанко, тощо. Але захисники реформ Еліота мали не менш гучний та солідний статус і репутацію. Серед таких вчених відзначимо: Чарльза Рассела, Едварда Еверетта Хейла, Родні Карлайла, Дугласа Беннета, Роджера Гейгера, Річарда Райса та багато інших. Таким чином, спостерігаємо потужне дискусійне поле щодо сприйняття перспективного концепту Еліота.

З цих причин, наступним завданням нашого дослідження стало висвітлення окремих важливих деталей елективної системи.

Сам Ч.В. Еліот визначав елективну систему як «ретельно організовану схему, яка складається з численних курсів навчання, відкритих до вибору студентам відповідно до правил частково штучних, але головним чином природних і неминучих» [8, с. 131].

На його думку, жорстка й непохитна навчальна програма народжує низку деструктивних наслідків - рутинність педагогічного процесу, організаційно-психологічних умов його протікання. Цей освітянин вважав, що зарегламентований навчальний план готує тільки середній продукт, «стадний ентузіазм і одностайний мотив» [8, с. 227]. На противагу цьому елективна система пробуджує індивідуальний інтерес і, тим самим, призводить до більш сумлінної, кращої роботи. Таким чином, вся тяжкість мотивації зміщується з зовнішнього на внутрішній примус, тобто студент розвиває власну моральну автономію.

Елективна система за Еліотом – вельми широка і складна, але вона також організована, добре спланована і ретельно відрегульована. Головне завдання елективної системи полягає в забезпеченні студента можливістю обирати заняття відповідно до його смаків і можливостей. Він здатний обрати ту сферу дослідження, або тих викладачів, які його цікавлять, досягаючи високого рівня реальних компетенцій.

Еліот вивів низку правил, які допомагають студенту обирати предмети навчання не хаотично, а системно:

1. По-перше, якщо студент вже вивчав обраний предмет, то він продовжує його вивчення з того рівня на якому він зупинився, а кожен новий предмет потрібно починати з початку, а не з середини.

2. По-друге, багато предметів, що викладаються в університеті залучають ознайомлення та вивчення інших предметів, які мають бути вивчені в першу чергу. Тобто, ніхто не зможе добре зрозуміти фізику, не вивчивши тригонометрію та аналітичну геометрію; хімічний аналіз передбачає знайомство з загальною хімією, а палеонтологія з ботанікою і зоологією. Кожний просунутий за рівнем курс, будь-то мова, філософія, історія, математика, або наука, передбачає знайомство з деякими курсами початкового рівня.

3. По-третє, з метою спонукання студента вивчати споріднені дисципліни, а також і інші предмети, а не заглиблюватися тільки в один, який його дуже цікавить, потрібно зробити неможливим отримання стипендії [6].

4. В-четверте, факультети повинні заздалегідь розробити та представити повну інформацію про послідовність вибору дисциплін на кожній кафедрі. Розклад може бути складений таким чином, щоб запобігати нерозумній комбінації курсів.

Окрім «природних» направляючих, які допомагають скеровувати студента під час вибору дисциплін, існують ще і спеціальні брошури з правилами для кожного предмету, що вивчається. Таким чином, для молодих людей які не мають ніякої мети у навчанні, для отримання ступеня потрібно виконати мінімальні вимоги, вказані у правилах, які вони можуть ігнорувати тільки при ризику відрахування з університету. Для амбітних молодих людей правила про отримання ступеню з відзнакою дають чіткі і прийнятні вказівки. Наприклад, в брошурі про правила отримання відзнак в галузі літератури в Гарвардському коледжі можна побачити наступні вимоги:

- вміння читати мінімум на двох мовах (одна давня, одна сучасна);
- довести факт прочитання визначеної Комітетом кількості книг як мінімум у двох літературних епохах - давній та сучасній;
- складення іспиту з загальної історії розвитку кожного з напрямів [8, с. 149].

Після тривалого використання елективної системи в стінах Гарварду та її успішних результатів, Еліот склав положення, які свідчать про переваги елективності над визначеною факультетом, адміністративною радою, деканом або іншим органом програмою. На користь цієї думки свідчили такі узагальнення:

1. Елективна система дозволяє студенту сконцентрувати свою роботу на предметах до яких він має хист, і, таким чином, досягти високих результатів в його вибраній лінії дослідження. Ця свобода спеціалізації для студента дає також велику перевагу для розвитку поглибленого рівня викладання в коледжі.

2. Вивчивши архівні матеріали за 35 років після запровадження елективної системи Еліот довів, що студенти робили усвідомлений вибір дисциплін для навчання. Це також підтверджується звітом, зробленим у 1888 році трьома експертами, які проаналізували майже 350 дисциплін та причини їх вибору студентами [8, с. 157].

3. Небезпека вибору студентами "легких" дисциплін не підтвердилася. Ч.В. Еліот довів, що критика елективної системи мала поверховий та низькоаргументований характер, адже предмети, обрані великою чисельністю студентів, є дисциплінами, які представляють інтерес для загальної маси студентів. Вони вибираються з двох причин: по-перше, з метою продовження вивчення дисципліни, яка вже вивчалася раніше; по-друге, з метою обрання нових предметів на самому початку для підготовки до більш просунутого рівня навчання в пізніші роки.

4. Велика перевага елективної системи полягає в тому, що обсяг прямого спілкування викладач-студент та студент-студент на інтелектуальні теми значно збільшився.

5. Елективна система вивела імідж бакалаврської ступені в США на абсолютно новий рівень. Відтоді володіння цим ступенем свідчило, що власник є носієм важливих особистісних та професійних властивостей, довівши здатність виходити за рамки пересічних знань, умінь та навичок.

Представлені узагальнення знаходять свої підтвердження в статистичній інформації, що зафіксовано в Гарвардських каталогах. В таблиці 1 нами подано кількісні характеристики контингенту студентів в Гарварді на період з 1881 по 1892 рік.

Таблиця 1

Динаміка кількості студентів Гарварду

Рік	1881-82	1891-92
Кількість студентів	1364	2658

Так, дослідження та аналіз Гарвардського каталогу за 1891-92 рік показує

загальну чисельність студентів на всіх факультетах 2658 чоловік. Порівнюючи ці дані з каталогами за попередні 10 років, ми бачимо збільшення кількості студентів на 1294 людини з 1881 року.

В таблиці 2 представлено дані про щорічний приріст студентів в вузі. Перші 6 років цього періоду, тобто з 1881-1887 роки збільшення було на 324 студенти, або в середньому 54 студенти на рік; за останні 5 років (1887-1892) – це загалом 970 чоловік або 194 студенти щороку.

Таблиця 2

Динаміка збільшення кількості студентів в Гарварді

Рік	1881	1887	1892
Загальна кількість студентів	1364	1668	2658
В середньому щороку		54	194

Розширення студентського складу університету сприяло урізноманітненню та збільшенню кількості дисциплін, що пропонувалися. У 1890-91 році було запропоновано 245 елективних курсів, деякі на цілий рік, деякі тільки на семестр. Уся кількість курсів навчання включала 219 ½ повних курсів. Для порівняння, у 1886-1887 навчальному році кількість курсів складала 170, а у 1880-1881 - 129.

Розширення кількості дисциплін спричинило також і збільшення професорсько-викладацького складу. Доклад Еліота за 1891-1892 навчальний рік це наочно підтверджує. Він охоплює період з 1888-89 по 1892-93 навчальні роки та ілюструє збільшення складу викладачів зі 198 до 290 чоловік [4, с. 6].

Успіх елективної системи підтверджує також і проведене опитування випускників Гарварду. З отриманих 987 відповідей було представлено наступні результати [9, с. 354]. За відгуками випускників з допомогою елективної системи вони змогли обрати роботу, яка їх постійно дуже цікавила, тому вони досягли більшого в житті, ніж якщо б вони навчались

під обов'язковою системою. Елективна система була виграшною для деяких студентів, тому що вона дозволяла ранню спеціалізацію, або вибір тих дисциплін, які б підготовлювали студентів до майбутньої професії. Вона дозволяла іншим розкрити їхні природні таланти та схильності, прийти до кар'єри для якої вони були більш придатні, адаптовані, ніж дати їм зависнути в професії, яку хтось обрав для них. Зробивши підсумок позитивних та негативних відповідей випускників Гарварду, які навчалися за цією системою, ми побачили, що більше ніж 72% чоловіків були задоволені цією системою та тим, як вона вплинула на їх життя під час навчання та на розвиток їхньої кар'єри після випуску.

Перемогу Еліота та його інноваційної системи навчання підтверджує і професор Гудвін, один з невтомних лідерів консервативного елемента в Гарварді. Він сказав, що «стара елективна система яка була в ходу 75 років тому назад не мала великої цінності, тому що вона просто надавала 3- і 4-курсникам вибір між двома елементарними дисциплінами. Розвиток системи став служити розвитку більшої вченості і зробив можливою роботу на просунутому рівні на кожному факультеті. Поширена думка, що елективна система надавала студентам шанс уникнути предметів до яких у них не було хисту і які їх не цікавили, не знайшла підтримки у професора. На його думку, реальна сила системи полягала в тому, що вона спонукала тих, хто хоче навчатися йти вперед і не гальмувати із-за нетямущих та байдужих» [3, с. 70].

Всі ці гарні результати експерименту Еліота в Гарварді з елективною системою привернули національну увагу. Велика кількість установ почали йти слідами Еліота, деякі більш тісно, ніж інші. Менші гуманітарні коледжі, поряд з практично всіма єзуїтськими коледжами, тримались старих поглядів та навчального плану до 1890 року, а після, навіть вони погодились з позитивним впливом цієї системи та почали включати у свої курси її аспекти.

Висновки. Таким чином, елективна система пройшла довгий шлях становлення від «паралельних» курсів, які існували на факультативній основі, до загальнонаціонального тренду, який повністю замінив старі канони отримання вищої освіти. Цій модернізації навчання освітнє середовище США беззаперечно зобов'язано 22 президенту Гарварду – Чарльзу Вільяму Еліоту. Просуваючи та підтримуючи інноваційний навчальний план, який базується на особистісній свободі та виборі, Еліоту вдалося перетворити маленький коледж на найкращий вищий навчальний заклад планети.

Нами узагальнено та виокремлено 4 етапи, які проходила елективна система:

1. Пошуковий – зародження та запровадження «паралельних» пробних програм кафедр.

2. Теоретичний – обробка та аналіз Ч.В. Еліотом результатів цих «паралельних занять» та розробка теоретичної бази нової системи навчання.

4. Експериментальний – застосування системи на практиці в масштабному та пролонгованому експерименті.

5. Екстраполяції – розповсюдження та модифікація новітньої системи навчання по всій території США.

Елективна система занять розподілила всю освітню еліту США на 2 табори, які не переставали сперечатися про плюси та мінуси цієї системи. Але результати говорять самі за себе: ріст чисельності студентського та професорсько-викладацького складу ще ніколи не був настільки інтенсивним. Відгуки випускників підтверджують позитивний вплив елективної системи на їх життя під час навчання та на розвиток кар'єри після випуску. Відтоді ступінь бакалавра свідчив, що власник був непересічним носієм унікальних професійних властивостей.

Список літератури

1. Brubacher J.S., Rudy W. Higher Education in transition: a history of American Colleges and Universities. Transaction Publishers, 1997. 564 p.

2. Cotton E.H. The life of Charles W. Eliot [Text] / E.H. Cotton. – Boston 1926.

3. Dinner to prof. W.W. Goodwin // Harvard graduates magazine, 1901-1902. Volume X. P. 70.

4. Eliot C.W. Annual reports of the President and Treasurer of Harvard College. 1891-1892. Cambridge, Mass: published by the University, 1893. P. 6.

5. Eliot C.W. A turning point in higher education; the inaugural address of Charles William Eliot as president of Harvard College. Cambridge: Sever and Francis, 1869. 65 p.

6. Eliot C.W. How to Transform a College with One Uniform Curriculum into a University: The Elective System, 1885. Режим доступу: http://www.higher-ed.org/resources/Charles_Eliot.htm

7. Eliot C.W. Term of office: 1869-1909. Режим доступу: <http://www.harvard.edu/history/presidents/eliot>

8. Eliot C.W. University administration. Houghton Mifflin Company, 1908. 266 p.

9. Hanus P.H. Graduate testimony on the elective system // Harvard graduates magazine, 1901-1902. Volume X. P. 354.

10. Reports on the course of instruction in Yale College by a committee of the corporation and the academical faculty. New Haven: printed by Hezekiah Howe, 1828. 56p.

В статье рассматривается генезис элективной системы обучения, а также ее внедрение в Гарвард 22 президентом Чарльзом Уильямом Элиотом. Определено, что именно Элиот смог привлечь национальное внимание к своей реформе и сломать старый порядок получения высшего образования. Проанализированы и представлены результаты того, как повлияла новая система обучения на

студенческий и профессорско-преподавательский состав Гарварда, а также на расширение учебного плана.

Элективная система, Гарвард, реформа, учебная программа, классический учебный план, инновация.

The genesis of the elective system and its introduction at Harvard by the 22 President Charles William Eliot is observed in the article. It is determined that it was Eliot who managed to attract national attention by his reform and destroy the old order of obtaining higher education. The impact results of the new system on Harvard's students and faculty, as well as the curriculum expansion are analyzed and presented.

Elective system, Harvard, reform, curriculum, classical curriculum innovation.

УДК 37.02:377.3

ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЕКТНОГО НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ АГЕНТА З ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ

I. А. Мартинюк, здобувач

У статті систематизовано матеріал з проблеми технології навчальних проектів. Визначено сутність понять «технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання» та наведено класифікацію проектів. Окреслено основні завдання та вимоги до організації технології проектів. Висвітлено умови втілення проектів в педагогічний процес. Розкрито зміст діяльності викладача та учня при роботі над проектом. Охарактеризовано основні етапи втілення технології проекту в процес підготовки агента з організації туризму. Виділено якості особистості, які формуються в процесі використання технології навчальних проектів. На прикладі предмету «Географія туризму» розкрито особливості розроблення та реалізації проекту «Подієвий туризм». Визначено особливості використання цієї технології у підготовці майбутніх агентів з організації туризму.

Технологія, педагогічні технології, технології навчання, проектні технології, проект.

Постановка проблеми та її актуальність. Прогрес сучасного суспільства визначається знаннями, досвідом і цілісними орієнтирами особистості, її готовністю відповідати на виклики. Зазначені орієнтири закладаються в системі освіти та вдосконалюються впродовж усього життя людини.

© I.A.Мартинюк, 2014